

Ontwerpbesluit Verlenen ontheffing

Stichting RAVON
T.a.v. de heer R. Zollinger
Toernooiveld 1
6501 BK NIJMEGEN

Datum
4 november 2021

Zaaknummer
2021-002469

Onderwerp
Wet natuurbescherming -
soortbescherming

Inlichtingen bij
Provincieloket
026 359 99 99
[post@gelderland.nl](mailto:post@ gelderland.nl)

Blad
1 van 36

Locatie

Heel Gelderland, Drenthe, Flevoland, Friesland, Groningen, Utrecht en Zeeland.

Activiteit

Wetenschappelijk en ecologisch onderzoek naar beschermde inheemse amfibieën, reptielen en vissen.

Beste meneer Zollinger,

Hierbij ontvangt u een ontwerpbesluit over bovengenoemde aanvraag. Wij verlenen u deze ontheffing.

De bijlagen zijn onderdeel van dit besluit

Bijlage 1 bevat een toelichting op ons besluit. Ook de voorschriften behorende bij deze ontheffing zijn opgenomen in bijlage 1. In bijlage 2 is een lijst met contactgegevens van de provincies opgenomen. In bijlage 3 staan de vangmiddelen en -methoden per soortgroep, in bijlage 4 uw projectplan, in bijlage 5 het desinfectieprotocol voor de veldmedewerkers. Neem alle bijlagen goed door.

Ontwerpbesluit

U ontvangt nu het ontwerpbesluit. U mag pas met de activiteiten beginnen als u het definitieve besluit heeft ontvangen.

Wij publiceren dit ontwerpbesluit www.overheid.nl. Belanghebbenden kunnen op dit besluit reageren door middel van het indienen van een zienswijze. Als wij reacties ontvangen, krijgt u hierover bericht.

Wilt u een zienswijze indienen? Dat kan mondeling door contact op te nemen met het Provincieloket via telefoonnummer 026 359 99 99, of schriftelijk via Gedeputeerde Staten van Gelderland, Postbus 9090, 6800 GX Arnhem, of digitaal via post@gelderland.nl.

Markt 11 | 6811 CG Arnhem
Postbus 9090 | 6800 GX Arnhem

026 359 99 99
post@gelderland.nl
www.gelderland.nl

BNG Bank Den Haag
NL74BNGH0285010824
BIC-code BNG Bank: BNGHNL2G

Btw-nummer: NL001825100.B03
KvK-nummer: 51468751

provincie
Gelderland

Datum

4 november 2021

Zaaknummer

2021-002469

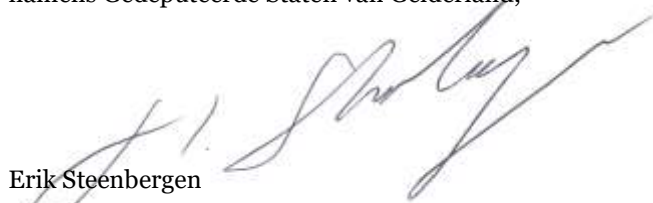
Blad

2 van 36

Meer informatie

Heeft u nog vragen? Kijk daarvoor op [gelderland.nl](https://www.gelderland.nl). U kunt ook contact opnemen met het Provincieloket via telefoonnummer 026 359 99 99. Houdt u het zaaknummer van deze brief bij de hand. We kunnen u dan sneller helpen.

Met vriendelijke groet,
namens Gedeputeerde Staten van Gelderland,

Erik Steenbergen
Plv. teammanager Vergunningverlening

Documentnummers inzage stukken:

03445854, 03544908, 03544918, 03544939, 03544943, 03544945, 03544947, 03544951.

Bijlagen

- Bijlage 1 - Toelichting besluit en voorschriften
- Bijlage 2 - Contactgegevens provincies met zaakkenmerk
- Bijlage 3 - Aanvullingen op de aanvraag met vangmiddelen en methoden per soortgroep
- Bijlage 4 - Projectplan RAVON
- Bijlage 5 - Desinfectieprotocol voor veldwerk (RAVON, 2020)

Bijlage 1

Beslissing van GEDEPUTEERDE STATEN VAN GELDERLAND op het verzoek van Stichting RAVON, Toernooiveld 1, 6501 BK NIJMEGEN, hierna te noemen de aanvrager, van 18 februari 2021 om een ontheffing op grond van de Wet natuurbescherming, hierna de Wnb.

De opbouw van deze beslissing is als volgt:

- Allereerst worden de ingediende *aanvraag en het procesverloop* toegelicht;
- Daarna volgt het *besluit* met inbegrip van de voorschriften;
- Onder het kopje '*beoordeling*' wordt de onderbouwing van het besluit gegeven;
- De beslissing wordt afgesloten met een conclusie en overige verplichtingen.

AANVRAAG EN PROCESVERLOOP

Op 18 februari 2021 ontvingen wij een aanvraag van Stichting RAVON voor een ontheffing, in het kader van hoofdstuk 3 van de Wnb, voor het uitvoeren van wetenschappelijk, ecologisch en monitoringsonderzoek naar beschermde inheemse amfibieën (Amphibia), reptielen (Reptiles) en vissen (Pisces) door Stichting RAVON en geldig in geheel Nederland.

Stichting RAVON voert monitoringsonderzoek uit naar populatieontwikkeling en verspreiding van in Nederland in het wild voorkomende amfibieën, reptielen en vissen. Een groot deel van het monitoringsonderzoek wordt uitgevoerd door vrijwilligers. Daarnaast heeft ze een team van professionele onderzoekers in dienst die wetenschappelijk en ecologisch onderzoek uitvoeren naar voorkomende amfibieën, reptielen en vissen. Met dit onderzoek wordt bijgedragen aan de ecologische kennis voor bescherming, behoud en herstel van populaties en ontwikkeling van de natuurlijke leefomgeving van de inheemse soorten. Waar nodig wordt daarbij soms ook ziektekundig of genetisch onderzoek uitgevoerd.

Bij de uitvoering van de onderzoeken kunnen de volgende verboden van de Wnb worden overtreden op voorkomende (beschermde) soorten:

- Artikel 3.5; lid 1; Het vangen en doden van habitatrictlijnsoorten.
- Artikel 3.5; lid 2; Het verstoren van habitatrictlijnsoorten.
- Artikel 3.5 lid 3; Het vernielen of rapen van eieren van habitatrictlijnsoorten.
- Artikel 3.5; lid 4; Het beschadigen of vernielen van voortplantings-/ rustplaatsen van habitatrictlijnsoorten.
- Artikel 3.6; lid 2; Het onder zich hebben of vervoeren van habitatrictlijnsoorten.
- Artikel 3.10; lid 1a; Het vangen en doden van soorten genoemd in bijlage A van de Wnb.
- Artikel 3.10; lid 1b; Het beschadigen of vernielen van voortplantings-/ rustplaatsen van soorten genoemd in bijlage A van de Wnb.

Voor het uitzetten van dieren op grond van artikel 3.34; lid 1, wordt ontheffing aangevraagd, voor zover het weer loslaten van gevangen dieren op de vangplek of een direct aan de vangplek grenzende locatie, als uitzetten kan worden gezien.

Voor de volgende vangmiddelen die verboden zijn in het kader van artikel 3.9 lid 1 van de Wnb en voor het verbod in artikel 3.24 lid 2 voor het bezit van vangmiddelen buiten gebouwen, is een ontheffing aangevraagd:

Fuiken, vangnetten (waaronder zegens, kruisnetten en schepnetten), lichtval (in combinatie met fuik), elektrovis-apparatuur, vangstropje, potvallen en vangemmers.

De ontheffing wordt aangevraagd in het kader van de in de Wnb genoemde algemene belangen: voor onderzoek en onderwijs én voor het belang van de bescherming van wilde flora en fauna of instandhouding van de natuurlijke habitats.

Datum

4 november 2021

Zaaknummer

2021-002469

Blad

4 van 36

Voor onderzoek dat behalve onder de Wet natuurbescherming, ook valt onder de Wet op dierproeven (Wod) heeft de aanvrager een instellingsvergunning voor dierproeven van de Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit (NVWA) verkregen. Voor (nieuwe) onderzoeken moet een projectvergunning zijn verleend door de Centrale Commissie Dierproeven (CCD) die hiervoor altijd eerst advies vraagt aan een dierexperimentencommissie (DEC). Onderzoeksprojecten, die onder de Wod vallen, worden op basis van een projectplan of studieprotocol vooraf getoetst door de (interne) Instantie voor Dierenwelzijn (IvD) van de ontheffinghouder. De NVWA ziet toe op een goede uitvoering van de protocollen en vergunningen en het functioneren van de IvD.

Er is voor het uitvoeren van ecologisch onderzoek in geheel Nederland eerder een ontheffing verleend. Het betreft de ontheffingen voor verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet, die zijn afgegeven door de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) met de kenmerken: FF/75A/2015/013; FF/75A/2016/015 en FF/75A/2016/022. De ontheffing FF/75A/2015/013 liep af op 1 mei 2020. De ontheffingen FF/75A/2016/015 en FF/75A/2016/022 zijn door de provincie Gelderland, onder zaaknummer 2021-002469 verlengd tot 1 oktober 2021 met instemming van de provincies Friesland, Groningen, Drenthe, Utrecht, Flevoland, Noord-Holland en Zeeland.

De aanvraag en het projectplan met aanvullingen, maken deel uit van deze ontheffing.

De aangevraagde ontheffing voor verbodsbepalingen uit de Wet natuurbescherming, valt onder het bevoegd gezag van de provincies. De ontheffing is aangevraagd in de provincie Gelderland. De provincie waar de aanvrager is gevestigd. Voor een ontheffing die door een provincie wordt afgegeven, kan, op grond van artikel 1.3, vierde lid van de Wet natuurbescherming, aan een andere provincie een verzoek tot instemming worden gedaan. Met een verleende instemming wordt de ontheffing ook geldig voor desbetreffende provincie. Wanneer een provincie geen instemming heeft verleend zal hiervoor een afzonderlijke ontheffing moeten worden aangevraagd. Dit geldt ook voor onderzoek aan hoofdinfrastructuur en in gebieden of terreinen die onder bevoegd gezag van het Rijk (RVO) vallen.

De provincies Limburg, Noord-Brabant, Overijssel, Noord-Holland en Zuid-Holland hebben op voorhand aangegeven niet in te willen stemmen met deze ontheffing, hen is daarom niet om instemming verzocht.

De provincies Drenthe, Flevoland, Friesland, Groningen, Utrecht en Zeeland is wel gevraagd in te stemmen met deze ontheffing.

De provincies Drenthe, Flevoland, Friesland, Groningen, Utrecht en Zeeland hebben aangegeven in te kunnen stemmen met deze ontheffing.

Op 11 maart, 7 juli en 23 augustus 2021 hebben wij van de aanvrager aanvullende stukken ontvangen waarom wij per e-mail van 10 maart, 18 mei en 3 augustus 2021 hebben verzocht. Op 29 en 30 september en 20 oktober heeft telefonisch overleg met de aanvrager plaatsgevonden om meer duidelijkheid te krijgen over enkele van de aangevraagde verboden handelingen en het afstemmen van de voorschriften hierop in de ontheffing.

Op deze aanvraag is afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht van toepassing verklaard.

Datum

4 november 2021

Zaaknummer

2021-002469

Blad

5 van 36

BESLUIT

Gedeputeerde Staten van Gelderland

HEBBEN BESLOTEN

gelet op de artikelen 1.3; 3.5 lid 1, 2, 3 en 4; 3.6 lid 2; 3.8 lid 1 en 5; 3.9 lid 1 en 2; 3.10 lid 1 en lid 2; 3.24 lid 2 en 3; 3.25 lid 1 en 3.34 lid 1, 2 en 3 van de Wet natuurbescherming,

ONTHEFFING TE VERLENEN

aan Stichting RAVON, Toernooiveld 1, 6501 BK te Nijmegen;

voor de soorten, de verbodsbepalingen en in het kader van de wettelijke belangen zoals weergegeven in tabel 1 en voor de middelen en verbodsbepalingen zoals weergegeven in tabel 2 van deze ontheffing.

Datum

4 november 2021

Zaaknummer

2021-002469

Blad

6 van 36

Tabel 1 Soorten, verboden en belangen

Soort(groep)	Verbod Wnb		Belang ¹
Als bedoeld in Bijlage IV HR en Bijlage A Wnb:	Artikel 3.5 lid 1	Vangen of opzettelijk doden	A en B
	Artikel 3.5 lid 2	Opzettelijk verstoren	
	Artikel 3.5 lid 3	Opzettelijk vernielen of rapen van eieren	
	Artikel 3.5 lid 4	Voortplantingsplaatsen of rustplaatsen beschadigen of vernielen	
Amfibieën (<i>Amphibia</i>)			
Reptielen (<i>Reptilia</i>)			
Vissen (<i>Pisces</i>)	Artikel 3.10 lid 1a	Vangen of opzettelijk doden	A en B
	Artikel 3.10 lid 1b	Opzettelijk vernielen of beschadigen van vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen	
	Artikel 3.6 lid 2	Onder zich hebben of vervoeren	A en B
Alle voorkomende soorten	Artikel 3.34 lid 1	Dieren of eieren uitzetten ²	A en B

- 1) Belang A: artikel 3.8 lid 5b onder 1 van de Wnb: in het belang van de bescherming van de wilde flora of fauna, of in het belang van de instandhouding van de natuurlijke habitats.
Belang B: artikel 3.8 lid 5b onder 4 van de Wnb: voor onderzoek en onderwijs, repopulatie of herintroductie van deze soorten, of voor de daartoe benodigde kweek, met inbegrip van de kunstmatige vermeerdering van planten. Belangen kunnen op grond van 3.10 lid 2 ook gelden voor een ontheffing van de verboden zoals genoemd in artikel 3.10 lid 1 voor de soorten genoemd in Bijlage A van de Wnb.
- 2) Waar het betreft gevangen dieren of verzamelde eieren terug te zetten op de vangplek, of in geschikt biotoop direct grenzend aan deze vangplek.

Tabel 2 Middelen¹

Soort	Verbod 3.9 lid 1 en aanwijzing op grond van 3.25 lid 1 van de Wnb.	Middel
Amfibieën (<i>Amphibia</i>)	Vangen	Schepnet, vangemmer, fuiken
Reptielen (<i>Reptilia</i>)	Vangen	Potval/ vangemmer, stropje
Vissen (<i>Pisces</i>)	Vangen	Schepnet, zegen, kruisnet, fuiken, lichtval, elektrovis-apparaat
Soort	Verbod 3.24 lid 2	Middel
Alle soorten	Bezit vangmiddel buiten gebouwen	Alle toegestane vangmiddelen binnen deze ontheffing

- 1) Op grond van artikel 3.25 lid 1 van de Wnb, dienen de middelen die in het kader van deze ontheffing mogen worden gebruikt voor doden, aangewezen te worden. Het middel of de methode dat voor het minste ongerief zorgt, kan per soort of onderzoeksvraag verschillend zijn en wordt door een IvD op basis van de Wod en de laatste wetenschappelijke inzichten steeds zorgvuldig getoetst. Omdat het doden in het kader van deze ontheffing maar incidenteel voorkomt en slechts beperkt is toegestaan, en daarvoor ook altijd vooraf een door IvD getoetst onderzoeksprotocol moet worden overlegd en toegepast, worden de in deze onderzoeksprotocollen voorgeschreven middelen, tenzij anders wordt aangetoond, ook binnen deze ontheffing als valide en passend beschouwd.

Datum

4 november 2021

Zaaknummer

2021-002469

Blad

7 van 36

Aan deze ontheffing zijn op grond van artikel 5.3 van de Wet natuurbescherming de volgende voorschriften verbonden:

Algemene voorschriften

1. De ontheffing geldt voor de provincies Gelderland, Friesland, Groningen, Drenthe, Flevoland, Utrecht en Zeeland.
2. De ontheffing wordt verleend voor de periode vanaf de datum van dit besluit tot 1 december 2026.
3. Een provincie die heeft ingestemd met deze ontheffing kan ingevolge artikel 5.4 van de Wnb, op elk moment haar instemming intrekken of de provincie Gelderland verzoeken om de ontheffing te wijzigen.
4. De ontheffing geldt uitsluitend voor de soorten, verboden en belangen zoals weergegeven in tabel 1 en voor het gebruik van de middelen zoals weergegeven in tabel 2.
5. De ontheffinghouder dient direct telefonisch of per email contact op te nemen, met de provincie waar de handelingen plaatsvinden, indien er verbodsbepalingen worden overtreden, waarvoor op dat moment geen ontheffing is verleend.
6. Deze ontheffing kan uitsluitend gebruikt worden door (medewerkers van) de ontheffinghouder of in opdracht van de ontheffinghouder handelende (rechts-)personen, zoals door ontheffinghouder gemachtigde externe onderzoekbureaus en bij de ontheffinghouder geregistreerde vrijwilligers. De ontheffinghouder blijft verantwoordelijk en aansprakelijk voor de juiste naleving van deze ontheffing.
7. De in voorschrift 6 genoemde (rechts)personen beschikken op de plaats waar een handeling wordt verricht waarvoor aanspraak op deze ontheffing wordt gemaakt, over:
 - een (digitale) kopie van deze ontheffing;
 - een bewijs dat zij door de ontheffinghouder gemachtigd zijn, op naam;
 - een geldig legitimatiebewijs;en tonen deze op verzoek aan de daartoe bevoegde toezichthouders en opsporingsambtenaren.
8. De in voorschrift 6 genoemde (rechts)personen die een handeling verrichten waarvoor aanspraak op deze ontheffing wordt gemaakt, zijn door de ontheffinghouder gemachtigd en geregistreerd op een (digitale) lijst van de ontheffinghouder. Een kopie van de actuele lijst met naam en registratienummer dient jaarlijks met het overzicht genoemd in voorschrift 12, aan de provincies te worden gestuurd naar het adres en o.v.v. het kenmerk genoemd in bijlage 2. De (rechts)personen dienen toestemming te hebben gegeven om zijn/ haar gegevens op deze lijst te delen met bevoegd gezag, toezichthouders en opsporingsambtenaren.
9. Diegene die de handelingen uitvoert waarvoor aanspraak op deze ontheffing wordt gemaakt, en waarvan in bijlage 3 en 4 en de voorschriften van deze ontheffing is aangegeven dat ze zijn voorbehouden aan "professionals van RAVON", zijn als zodanig aantoonbaar bij de ontheffinghouder geregistreerd. Dit kunnen de vaste medewerkers van RAVON zijn, maar ook ervaren vrijwilligers, studenten of professionele onderzoekers van externe bureaus die op dat moment aan een onderzoek van RAVON werken. Deze personen dienen een MBO, HBO of universitaire opleiding in ecologie, biologie of natuurbeheer te hebben gevolgd of daar nog mee bezig te zijn en aantoonbare ervaring met de te verrichten onderzoekshandelingen hebben óf dienen onder direct toezicht te staan van een ervaren veldecoloog, die deze registratie, opleiding en veldervaring heeft.

Datum

4 november 2021

Zaaknummer

2021-002469

Blad

8 van 36

10. Alle in voorschrift 6 genoemde (rechts)personen zijn op de hoogte van de inhoud en het doel van deze ontheffing en de daaraan verbonden voorschriften, zodanig dat zij daar ook invulling en uitvoering aan kunnen geven.
11. Indien de ontheffinghouder de ontheffing in zijn geheel wil overdragen dan dient voor deze naamswijziging toestemming te worden gevraagd bij de Provincie Gelderland, via e-mailadres post@gelderland.nl, onder vermelding van het zaaknummer 2021-002469.
12. De ontheffinghouder dient jaarlijks voor 15 februari een overzicht van de uitgevoerde onderzoeken, waarvoor in het jaar daarvoor aanspraak op deze ontheffing is gemaakt, te zenden aan de provincies: Gelderland, Friesland, Groningen, Drenthe, Flevoland, Utrecht of Zeeland, voor zo ver die onderzoeken betrekking hebben op die provincie, via het in bijlage 2 vermelde emailadres o.v.v. het daarbij vernoemde kenmerk. Het overzicht bevat tenminste de locatie plangebied, type onderzoek/ methode, betreffende soorten en het aantal exemplaren dat (bij benadering) in het onderzoek betrokken is geweest. Het aantal dieren (dood of levend) dat in het voorafgaande jaar is onttrokken voor onderzoek (conform voorschrift 16) wordt ook in dit overzicht gezet.
Voor de reguliere monitoringsonderzoeken in het kader van de NEM-meetnetten en ANLb-meetnetten die door vrijwilligers worden uitgevoerd, volstaat een overzicht van het aantal vrijwilligers en welke km-hokken daarbij zijn onderzocht en op welke soortgroepen.
13. Alle onderzoeken of handelingen waarvoor aanspraak op deze ontheffing wordt gemaakt, dienen minimaal 3 weken voor aanvang daarvan, bij de desbetreffende provincie gemeld te worden, via het in bijlage 2 vermelde emailadres o.v.v. het daarbij vernoemde kenmerk. Dit geldt niet voor de periodieke monitoringsonderzoeken die in het kader van de NEM- en ANLb-meetnetten worden uitgevoerd, behalve voor die onderzoeken die plaatsvinden na zonsondergang op een locatie waar de toegang op dat moment wettelijk verboden is. Overzetacties van amfibieën die plaatsvinden tijdens de paddentrek (al dan niet met schermen en vangemmers) waarvoor aanspraak op deze ontheffing wordt gemaakt, hoeven ook niet gemeld te worden, maar dienen wel aangemeld en geregistreerd te zijn op www.padden.nu met de contactgegevens van de verantwoordelijke coördinator van de werkgroep.
14. De provincie waar de melding voor een onderzoek plaatsvindt, kan verzoeken hierbij ook een projectplan aan te leveren. Een projectplan bevat tenminste: 1. de contactgegevens van de onderzoeksleider, de opdrachtgever en de betrokken terreinbeheerders; 2. de onderzoeksdoelstelling en de betrokken soort(groep); 3. de locatie(s), tijdstippen en periode van het onderzoek; 4. de onderzoeksmethoden en vangmiddelen; 5 een effectbeoordeling en indien nodig te treffen maatregelen 6. een alternatievenafweging; 7. indien van toepassing een toetsing met beoordeling in het kader van de Wod.
15. Als binnen 3 weken na een melding, met ontvangstbevestiging, geen reactie van de betreffende provincie volgt, kan het onderzoek, zoals aangemeld, doorgang vinden. Binnen deze termijn van 3 weken, staat het de betreffende provincie vrij, deze termijn nog eenmaal met maximaal 5 weken te verlengen. De provincie kan binnen deze periode om aanvullingen, aanpassingen of een startgesprek vragen. Binnen de maximale termijn van 8 weken na de melding kan de betreffende provincie besluiten de ontheffing voor het gemelde onderzoek in te trekken of de ontheffing voor dat onderzoek van extra voorschriften te voorzien.

16. Indien door professionals van RAVON zichtbaar zieke of verzwakte amfibieën, vissen of reptielen in het veld worden aangetroffen waarvoor het in het kader van de SVI van de soort, nodig wordt geacht nader onderzoek te verrichten. Is het toegestaan 1 tot maximaal 3 levende exemplaren van deze soort op de onderzoeklocatie te vangen en te onttrekken (zie ook voorschrift 18). Dit betreft maximaal 3 exemplaren per onderzoeklocatie (biotoop) per seizoen. Voor het door professionals van RAVON onttrekken van in het veld dood aangetroffen exemplaren voor onderzoek, geldt geen maximum.
17. Na het onttrekken, zoals vernoemd in voorschrift 16, dient binnen 3 dagen een melding bij de betreffende provincie te zijn gedaan (zie bijlage 2) met de vanglocatie, de soort en de reden om deze dieren te onttrekken en het verdere verloop van het nog uit te voeren onderzoek. Voordat het diagnostisch of toxicologisch onderzoek van start mag gaan, dient een goedgekeurd en geldig protocol dat is getoetst door de IvD, in het kader van de Wod, daarbij meegestuurd te zijn, zodat duidelijk is hoe de dieren zullen worden onderzocht en gehuisvest en welke methoden en middelen eventueel ingezet zullen worden voor het doden, indien dit noodzakelijk is. Ook de locatie en contactgegevens waar de dieren (tijdelijk) zijn gehuisvest en/of worden onderzocht dient daarbij vermeldt te worden.
18. Indien in het kader van het benodigde onderzoek zoals genoemd in voorschrift 16, de 3 levende exemplaren niet volstaan en het onttrekken tot maximaal 10 levende exemplaren noodzakelijk is, is dit op grond van deze ontheffing toegestaan, mits hiervoor via het in bijlage 2 vermelde contactadres en kenmerk eerst toestemming is verkregen van de desbetreffende provincie. Voor het onttrekken van méér dan 10 levende exemplaren dient een aparte ontheffing te worden aangevraagd. Het overzetten van dieren zoals bedoeld in het kader van overzetacties die zijn aangemeld bij www.padden.nu wordt niet gezien als onttrekken.
19. Eieren mogen alleen door professionals van RAVON worden onttrokken. Incidenteel kunnen eieren van beschermde vissen of amfibieën voor (genetisch) onderzoek worden verzameld en onttrokken, hierbij wordt maximaal 5% van het in het biotoop aanwezige legsel verzameld. Eieren van reptielen worden niet verzameld of hiervoor wordt een separate ontheffing aangevraagd, behalve niet uitgekomen eieren van ringslangen die tussen half november en half mei nog worden aangetroffen, deze kunnen, voor onderzoek, door professionals van RAVON worden meegenomen.
20. Het door professionals van RAVON vervoeren van levende amfibieën, reptielen of vissen, anders dan bedoeld zoals in voorschrift 16, 18 of 19, die zijn verkregen in een andere provincie met een ontheffing van die andere provincie en/of RVO, is toegestaan mits deze ook worden verplaatst in het kader van de belangen en doelstellingen, die voor onderhavige ontheffing van toepassing zijn. Het verplaatsen van exemplaren vanuit een andere provincie, binnen een provincie die valt onder deze ontheffing, dient vooraf bij die provincie waarnaartoe verplaatst wordt, gemeld te worden, via het in bijlage 2 vermelde emailadres o.v.v. het daarbij vernoemde kenmerk.
21. De handelingen waarvoor aanspraak op deze ontheffing wordt gemaakt, mogen uitsluitend worden verricht in het kader van onderzoek en onderwijs óf de algehele bescherming van inheemse amfibieën, reptielen en vissen en hun natuurlijke leefomgeving. Voor verboden handelingen die nodig zijn voor mitigatie of compensatie van een ruimtelijke ingreep, dient een separate ontheffing te worden aangevraagd. Ook voor onderzoek waarbij systematisch en vooropgezet, anders dan bedoeld onder voorschrift 16, 18 of 19 dieren zullen worden onttrokken, dient een separate ontheffing te worden aangevraagd.

Datum

4 november 2021

Zaaknummer

2021-002469

Blad

10 van 36

22. De terreinbeheerder of de eigenaar van het onderzoeksgebied dient tijdig op de hoogte te zijn gesteld van de uit te voeren onderzoeken, de tijdsbestekken waarin deze plaatsvinden en de locaties. Dit geldt ook voor de monitoringsonderzoeken in het kader van de NEM en ANLb.

Soortspecifieke voorschriften

23. De onderzoeksmethoden en bijbehorende handelingen voor de soortgroepen en verboden genoemd in tabel 1 en de middelen genoemd in tabel 2 worden, voor zover niet in strijd met de voorschriften uit deze ontheffing, uitgevoerd conform de door aanvrager aangeleverde beschrijving in bijlage 3 en het projectplan in bijlage 4 van deze ontheffing. De onderzoeksprotocollen waar in deze beschrijving en het projectplan aan gerefereerd wordt bestaan uit de documenten: 'Handleiding voor het monitoren van reptielen in Nederland' (RAVON, 4^e versie, 2020), 'Handleiding NEM-Meetnet Beek- en Poldervissen' (RAVON, 2011) 'Handleiding voor het monitoren van Amfibieën in Nederland' (RAVON, herziende uitgave 2015) en 'Handleiding meetnet amfibieën en vissen in Natura 2000-gebieden' (RAVON, 2020) zoals ook aangeleverd bij de aanvraag.
24. Als de voorgeschreven onderzoeksmethodiek in de door RAVON opgestelde en gepubliceerde handleidingen, zoals genoemd in voorschrift 23, zodanig wijzigen dat hierbij wezenlijk andere vangmiddelen ingezet worden of voor de gehanteerde methode een herziening van de effectbeoordeling noodzakelijk is, dient eerst een aangepaste versie ter goedkeuring naar post@gelderland.nl gestuurd te worden o.v.v. zaaknummer 2021-002469. Eerst dient een schriftelijke goedkeuring met instemming van de andere provincies daarop verkregen te zijn, voordat dit aangepaste protocol in relatie tot deze ontheffing toegepast mag worden.
25. De handelingen die zijn voorbehouden aan professionals van RAVON of onder direct toezicht van professionals van RAVON moeten staan, zoals beschreven in bijlage 3 en 4 van deze ontheffing, betreffen elektrovisserij, zegen- en fuikenvisserij en het werken met lichtvallen (voor bijvoorbeeld kwabaal). En daarnaast alle onderzoekshandelingen waarvoor dieren of eieren worden onttrokken of een toetsing in het kader van de Wod noodzakelijk is. Vrijwilligers mogen pas zelfstandig amfibie-fuiken hanteren en plaatsen op basis van deze ontheffing, nadat zij hiervoor in het veld door een professional geïnstrueerd zijn en hiervoor expliciet schriftelijk gemachtigd zijn door RAVON.
26. Gevangen soorten worden zo snel mogelijk weer losgelaten op de plek waar ze gevangen zijn, of wanneer deze plek geen geschikt habitat vormt, op een plek die hier direct aan grenst en die de soort op eigen kracht had kunnen bereiken. Vissen die onbedoeld in een geïsoleerde amfibiepoel zijn gevangen mogen in de dichtstbijzijnde watergang worden losgelaten. Voor herintroductie en re-populatie dient altijd een separate ontheffing aangevraagd te worden.
27. De ontheffinghouder draagt er zorg voor dat bij elk veldonderzoek ernstige verstoring van het leefgebied tijdens de voortplantingsperiode of de overwintering van een betrokken soort zo veel als mogelijk voorkomen wordt. Het onderzoek mag de voortplanting niet in gevaar brengen of de overwintering verstoren.
28. De veldonderzoeken in oppervlaktewater met alle vormen van netten zijn niet toegestaan als de temperatuur in de waterkolom hoger is dan 24 graden Celsius of als de luchttemperatuur lager is dan 0 graden Celsius. De ontheffinghouder draagt er zorg voor dat, bij onderzoek in water met een net, minimaal 50% van de geschikte voortplantingsplaats ongemoeid wordt gelaten.

Datum

4 november 2021

Zaaknummer

2021-002469

Blad

11 van 36

29. Fuiken dienen voorzien te zijn van een “keerwant” of “stop-grid” om otters, bevers, vogels, ratten en grotere vissen buiten de fuiken te houden. De fuik dient voor een deel boven het water te steken zodat dieren die lucht nodig hebben, niet kunnen verdrinken.
30. Naast professionals van RAVON, is het gebruik van vangemmers en amfibieschermen door vrijwilligers, alleen toegestaan voor werkgroepen die geregistreerd zijn op www.padden.nu.
31. Vangemmers en potvallen voor het vangen van reptielen en amfibieën, worden dagelijks gecontroleerd, bij warm (>25 graden Celsius) droog weer minimaal twee keer per dag. Afhankelijk van de weersomstandigheden en de vanglocatie worden maatregelen getroffen om te voorkomen dat dieren in de val kunnen verdrinken of verdrogen. Voor onbedoelde bijvangsten, worden stokjes in de emmer of potval geplaatst, zodat kleine zoogdieren kunnen ontsnappen. Vangemmers voor onderzoek worden alleen gebruikt door professionals van RAVON, met uitzondering van de werkgroepen van overzetacties tijdens de paddentrek (zie voorschrift 30). Waar dit door de onderzoeker of werkgroep-coördinator effectief wordt geacht, worden maatregelen getroffen om predatie te voorkomen. De emmers en de schermen dienen zo snel mogelijk na voltooiing van de trek of het onderzoek verwijderd te worden.
32. Om verspreiding van ziekten te voorkomen dient het recentste desinfectieprotocol voor veldwerk van RAVON, opgevolgd te worden (zie bijlage 5). Contact van desinfectiemiddelen met oppervlaktewater dient te worden voorkomen door het onderzoeksmateriaal thuis te reinigen en na te spoelen of na desinfectie van het onderzoeksmateriaal in het veld, deze eerst goed na te spoelen met water; dat met een schone emmer (zonder desinfectiemiddel) uit de nog te onderzoeken locatie is verzameld. Het desinfecteren en spoelen dient te gebeuren op voldoende afstand van het oppervlaktewater op plekken waar deze middelen geen directe schade aan kwetsbare natuur kunnen opleveren, bij voorkeur bij een straatkolk.
33. Indien andere soorten als waarvoor het onderzoek is opgezet gevangen worden, dienen deze zo snel mogelijk weer op de vangplek te worden losgelaten.

Datum

4 november 2021

Zaaknummer

2021-002469

Blad

12 van 36

BEOORDELING VAN DE AANVRAAG**Project***In de aanvraag beschreven project*

Het project betreft het uitvoeren van monitoring en verspreidingsonderzoek en ecologisch en wetenschappelijk onderzoek naar in het wild voorkomende reptielen, amfibieën en vissen in heel Nederland.

Stichting RAVON voert dit onderzoek uit met haar vaste medewerkers en ruim 1500 vrijwilligers. Specifieke onderzoeken besteedt zij soms uit aan gespecialiseerde onderzoeksbureaus of laboratoria. Monitoring en verspreidingsonderzoek wordt uitgevoerd in het kader van het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM-meetnet) en Agrarisch Natuur en Landschapsbeheer (ANLb-meetnet) en monitoring van soorten waarvoor in de aanwijzingsbesluiten van de Natura 2000-gebieden instandhoudingsdoelstellingen zijn geformuleerd (Natura 2000-meetnet). De meetnetten worden in samenwerking met het Centraal Bureau voor Statistiek (CBS) opgesteld.

Daarnaast verricht ze ecologisch onderzoek en activiteiten met als doelstelling duurzame populaties van inheemse reptielen, amfibieën en vissen te realiseren, verspreid over hun natuurlijke leefgebied in Nederland en haar overzeese gebiedsdelen.

Hiervoor worden bedreigingen (o.a. besmettelijke ziekten) in kaart gebracht en noodzakelijke ontwikkelingen voor behoud en beheer van populaties geagendeerd en wordt de benodigde kennis verzameld om te kunnen adviseren aan beheerders en ontwikkelaars van natuur, agrarisch landschap, de openbare ruimte of particuliere initiatieven. Dit doet ze in samenwerking met vele (inter)nationale partners, terreinbeheerders, wetenschappelijke instituten en overheden.

RAVON initieert verder diverse activiteiten, zoals cursussen en excursies, en vrijwilligersprojecten gericht op ontwikkeling en behoud van habitat en populaties, zoals o.a. activiteiten rondom aanleg en onderhoud van poelen, broeihopen voor ringslangen en de overzetacties tijdens de paddentrek.

De ontheffing is aangevraagd voor een termijn van 5 jaar.

Onderzoek

Beschrijving van de onderzoeksmethodiek in relatie tot de verboden uit de Wet natuurbescherming die daarbij kunnen worden overtreden.

In de aanvraag beschreven ecologische waarden

Alle beschermde ecologische waarden van de aangevraagde soortgroepen, waarop de in tabel 1 genoemde verboden van toepassing zijn, kunnen tijdens de uitvoering van de onderzoeken voorkomen.

In de aanvraag beschreven effecten van het project op de ecologische waarden

Door de uitvoering van de onderzoeken kunnen:

- Reptielen, amfibieën of vissen, gestoord of verstoord, gevangen en in uitzonderlijke gevallen gedood worden;
- Voortplantings- of rustplaatsen van reptielen, amfibieën of vissen vernield of beschadigd worden;
- Dode of levende reptielen, amfibieën of vissen vervoerd of onder zich gehouden worden;
- Eieren van vissen, amfibieën en ringslangen verzameld of vernield worden;

In bijlage 3 en 4 van deze ontheffing is beschreven wat de te verwachten effecten zijn per soortgroep in relatie tot de verboden Wnb en onderzoekshandelingen.

Datum

4 november 2021

Zaaknummer

2021-002469

Blad

13 van 36

In de aanvraag beschreven preventieve maatregelen om effecten te voorkomen

Maatregelen ter voorkoming van (onnodige) schade of effecten worden beschreven in het projectplan in bijlage 4 van deze ontheffing.

In de aanvraag beschreven gedragscode

Er is op dit moment geen door het ministerie van LNV goedgekeurde gedragscode voor het uitvoeren van ecologisch onderzoek.

Nu preventieve maatregelen, ter voorkoming van overtreding van de in hoofdstuk 3 van de Wnb vermelde verboden, niet aan de orde zijn en er geen gedragscode van toepassing is, is voor het uitvoeren van de aangevraagde activiteit een ontheffing nodig.

In de aanvraag beschreven mitigerende maatregelen

De minst invasieve onderzoeksmethode die volstaat voor de onderzoeksdoelstelling wordt gekozen. Voor een deel van het beoogde onderzoek is het uitvoeren zonder verstoring of vangen niet mogelijk. De vangmethoden en gebruikte vangmiddelen en de personen die daartoe gemachtigd mogen worden staan beschreven in bijlage 3 van deze ontheffing. Een uitgebreidere beschrijving van het monitoring en verspreidingsonderzoek is te vinden in de handleidingen zoals genoemd in voorschrift 23 van deze ontheffing.

Waar het invasief onderzoek betreft dat onder de Wet op Dierproeven (WOD) valt, wordt gewerkt conform "Handleiding dierproeven met wilde dieren in hun biotoop". RAVON is ontheffinghouder m.b.t dierproeven en stelt hiervoor projectvoorstellen op die door een DEC worden beoordeeld en door de CCD worden toegelaten. Belang, noodzaak en ingezette onderzoeksmethoden en middelen worden afgestemd met een IvD.

Beoordeling**Onderzoekdoelstelling**

Het ecologisch onderzoek, zoals aangevraagd, vindt plaats om inzichten te krijgen in de staat van instandhouding, de verspreiding en de ecologische en biologische kennis van in het wild voorkomende reptielen, amfibieën en vissen in Nederland te vergroten en kennislacunes hierin te dichten.

Onderzoeksmethoden*Beoordeling van de in de aanvraag genoemde onderzoeksmethoden*

Om onderzoeksvragen te beantwoorden is vaak al voldoende informatie beschikbaar in databanken of wetenschappelijke literatuur. In specifieke gevallen is aanvullend onderzoek noodzakelijk met handelingen waarvoor een ontheffing in het kader van de Wnb noodzakelijk is:

In brede zin is het doel van het onderzoek/monitoring meerledig en vereist per situatie maatwerk en kan bestaan uit één of meerdere van de volgende componenten:

- Het monitoren voor trendberekening en verspreidingsonderzoek; daarbij is voor een goede determinatie of vaststellen van het voorkomen van een soort, vangen en hanteren soms noodzakelijk en zullen ook vaste rust- en voortplantingsplaatsen verstoord of beschadigd kunnen worden.
- Het evalueren van migratiebewegingen en het habitatgebruik; hierbij zijn vangen met merken, herkenning op basis van patroon of zenderen voorkomende onderzoeksmethoden.

Datum

4 november 2021

Zaaknummer

2021-002469

Blad

14 van 36

- Onderzoek dat is gericht op het vaststellen van genetische uitwisseling of genetische vershraling van populaties, of verspreiding van ziekten tussen populaties; waarbij onderzoekstechnieken als het vangen en het nemen van DNA-monsters van weefsel of huidslim, of het verzamelen van eieren nodig kan zijn.
- Verzamelen van biometrische gegevens; waarbij na het vangen handelingen voor het bepalen van gewicht, lengte, geslacht etc. nodig zijn.
- Vangen en hanteren in het kader van actieve bescherming (bijv. paddenoverzetacties) en educatieve doeleinden (excursies, stages, cursussen).
- Het door gespecialiseerde laboratoria laten uitvoeren van pathologisch onderzoek bij in het veld aangetroffen dode exemplaren van inheemse amfibieën, reptielen of vissen en hiervoor de exemplaren te onttrekken en te vervoeren.
- Het door gespecialiseerde laboratoria laten uitvoeren van ziektekundig onderzoek bij aangetroffen zichtbaar zieke exemplaren van inheemse amfibieën, reptielen of vissen en hiervoor enkele exemplaren te vangen en te vervoeren, hierbij worden de dieren mogelijk ook gedood.
- Het voor het vangen benodigde, hanteren en inzetten van in de Wnb verboden niet-selectieve vangmiddelen (netten, fuiken en vallen) en het buitenshuis in bezit hebben van deze vangmiddelen.

Met deze methoden kan ecologische kennis worden verkregen over habitatgebruik, mobiliteit, genetische samenstelling en conditie van populaties en interacties met omgevingsfactoren. Aldus verkregen onderzoeksresultaten vormen de basis voor (wetenschappelijke) adviezen aan beleidsmakers, natuurbeheerders en andere stakeholders.

Voor de meeste onderzoeksvragen volstaat het vangen en hanteren zoals beschreven in de reguliere onderzoeksprotocollen en handleidingen van RAVON, hierdoor blijven de negatieve effecten als gevolg van onderzoekshandelingen over het algemeen beperkt tot stress tijdens het hanteren. Waar mogelijk worden daarvoor ook alternatieve onderzoeksmethoden zoals bijvoorbeeld eDNA gebruikt. Waar dit vanuit de onderzoeksvraag niet volstaat, en meer invasieve handelingen nodig zijn, worden de projectvoorstellen en bijbehorende onderzoeksprotocollen beoordeeld in het kader van de Wod door een IvD.

Beoordeling van de onderzoeksmethoden

Wij hebben de handleidingen die zijn meegestuurd bij de aanvraag (zie voorschrift 23) de aanvullingen (bijlage 3) en het projectplan (bijlage 4) beoordeeld en wij oordelen dat de onderzoeksmethoden, zoals beschreven, functioneel zijn en in lijn met de onderzoeksdoelstellingen.

De aangevraagde vangmiddelen zoals genoemd in tabel 2 van deze ontheffing vinden wij daarvoor doeltreffend, passend en mogelijk noodzakelijk. Deze middelen worden dan ook aangewezen als toegestane vangmiddelen.

Het doden of onttrekken van dieren in het kader van onderzoek, betreft een handeling die door haar invasieve karakter ook valt onder de Wod. In het kader van de Wod wordt op onderzoeksniveau getoetst, waarbij een afweging plaatsvindt op basis van: mogelijke alternatieven met gefokte proefdieren, de onderzoeksvraag, de betrokken diersoort en beperking van het ongerief, met de laatste inzichten uit de onderzoekspraktijk. Het op voorhand binnen deze algemene ontheffing aanwijzen van toegestane middelen om te doden, kan dan mogelijk in tegenspraak zijn met de middelen en methoden die volgen uit de toetsing in het kader van de Wod. Het voorkomen van onnodig lijden van dieren in het wild, zoals vastgelegd in artikel 3.24 lid 1 en 3 van de Wnb is ook geborgd in artikel 10F van de Wod. Uit hoofde van artikel 3.25 lid 1 achten wij het daarom niet zinvol en wenselijk, de middelen voor doden op voorhand vast te leggen of te beperken.

Datum

4 november 2021

Zaaknummer

2021-002469

Blad

15 van 36

De provincie waar het onderzoek plaatsvindt, kan op basis van voorschrift 14 en 15 van deze ontheffing vragen om een nadere onderbouwing van de gekozen methode of middel om te doden, en indien zij daar op basis van de Wnb aanleiding toe ziet, de ontheffing voor het betreffende onderzoek intrekken.

Alternatievenafweging*In de aanvraag beschreven andere bevredigende oplossingen*

Op basis van de onderzoeksdoelstelling en onderzoeksvraag wordt de minst invasieve onderzoeksmethode gekozen, een te hanteren “stappenplan” voor de beste vangmethoden wordt beschreven in bijlage 3 onder “3. Vangmethoden per soortgroep” en verder in de voorschrift 23 genoemde handleidingen voor de meetnetten.

Beoordeling van de andere bevredigende oplossingen

De onderzoeken zijn locatie-specifiek omdat de onderzoeksvraag vaak samenhangt met de verspreiding en het habitatgebruik van de soort. Zover de onderzoeksvraag en de trefkans het toelaat worden de onderzoeken zodanig uitgevoerd dat zo min mogelijk verstoring in de voortplantingsperiode en winterrustperiode plaatsvindt. Het achterwege laten van de onderzoeken heeft weliswaar (tijdelijk) minder effect, maar het onderzoek is noodzakelijk om kennis, achtergronden en processen in vragen rond verspreiding, de staat van instandhouding, beheermaatregelen of bedreigingen van populaties te kunnen beantwoorden en onderbouwen. Hierdoor kunnen op de lange termijn negatieve effecten op de soorten worden voorkomen of beperkt.

Het uitvoeren van het beoogde onderzoek zal bijdragen aan de kennisopbouw, behoud en ontwikkeling van de aangevraagde beschermde soortgroepen en hun leefgebieden. Er bestaat geen andere bevredigende oplossing.

Belang*In de aanvraag beschreven belangen*

Het ecologisch onderzoek wordt uitgevoerd om inzichten te krijgen in de staat van instandhouding, de verspreiding en de ecologische en biologische kennis van in het wild voorkomende reptielen, amfibieën en vissen in Nederland te vergroten en kennislacunes hierin te dichten. Deze kennis wordt ook inzichtelijk gemaakt door veldexcursies en cursussen.

Daarnaast vindt, met werkgroepen van vrijwilligers, actief beheer plaats zoals het bij wegkruisingen overzetten van amfibieën tijdens de trek naar hun voortplantingswateren en het aanleggen en beheren van poelen of broeihopen.

Daarmee is er sprake van de belangen van “Onderzoek en onderwijs” en “bescherming van de wilde flora of fauna, of in het belang van de instandhouding van de natuurlijke habitats” zoals genoemd in de artikelen 3.8 lid 5b en 3.10 lid 2 verwijzend naar de belangen onder 3.8 lid 5b voor de verboden genoemd in 3.10 lid 1 van de Wnb .

Beoordeling van belangen

Wij kunnen instemmen met de in de aanvraag beschreven belangen.

Het betreft de belangen die zijn weergegeven in tabel 1.

Gunstige staat van instandhouding*In de aanvraag beschreven effect op de staat van instandhouding van de desbetreffende soorten*

In het projectplan in bijlage 4 van deze ontheffing wordt aangegeven welke negatieve effecten op de SVI verwacht worden. Er worden geen negatieve effecten van de onderzoekshandelingen op de staat van instandhouding van de betrokken soorten verwacht. Voor alle soorten is het uitgangspunt dat de SVI van de populaties en doelstellingen van Natura2000 niet in het geding komen en dat schade of onnodig lijden ten alle tijden zoveel mogelijk wordt voorkomen. De doelstelling van de onderzoeken en handelingen zijn er juist op gericht om ecologische kennis te vergaren waarmee de gunstige staat van instandhouding kan worden bereikt en gemonitord.

Datum

4 november 2021

Zaaknummer

2021-002469

Blad

16 van 36

Dit geldt ook voor soorten die in het kader van de Wnb vrijgesteld zijn, maar wel vallen onder de zorgplicht.

Beoordeling van de effecten op de staat van instandhouding van de desbetreffende soorten.

In een telefonisch overleg met de aanvrager is nader ingegaan op de noodzaak om in uitzonderlijke gevallen dieren of eieren aan de natuur te onttrekken. Soms wordt door professionals van RAVON een deel van het aanwezige broedsel van amfibieën of vissen verzameld voor genetisch of ziektekundig onderzoek, dit is nooit meer dan 5% van het broedsel per locatie en heeft daarmee geen significant effect op de SVI. Door professionals van RAVON worden soms niet uitgekomen eieren van ringslangen uit het veld meegenomen voor nader onderzoek. Het betreft alleen eieren van ringslang die gevonden worden tussen half november en half mei. Omdat dit niet uitgekomen eieren betreffen heeft het geen effect op de SVI. Inzichten op het niet uitkomen van de eieren zal eerder bijdragen aan de kennis om dit, waar mogelijk, te voorkomen.

In uitzonderlijke gevallen worden door professionals van RAVON dieren die al zichtbaar door een ziekte of gebrek zijn aangetast, onttrokken voor nader onderzoek. Het gaat dan om 1 tot maximaal 3 exemplaren (in overleg met de provincie maximaal 10) per onderzoeklocatie per seizoen.

De onderzoekshandelingen hebben geen nadelige gevolgen en effecten op de staat van instandhouding van de beschermde soorten. Bij de meeste onderzoeken wordt vermeden van dieren of beschadiging van hun verblijfplaatsen voorkomen. Waar het gewenst is dieren te onttrekken voor onderzoek en later mogelijk te doden, betreft het zeer geringe aantallen van dieren die al een zichtbaar gebrek hebben. Van eieren wordt nooit meer dan 5% per keer verzameld of betreft het eieren waarvan op basis van de tijd van het jaar kan worden vastgesteld dat deze niet meer levensvatbaar zijn.

De onderzoeken verschaffen gegevens over bedreigingen ten aanzien van beschermde soorten en dragen bij aan de noodzakelijke kennisopbouw, hun staat van instandhouding en hun verspreiding. Met de onderzoeksgegevens kunnen de soorten beter beschermd worden, externe negatieve invloeden beperkt worden en kan de ontwikkeling van de soorten en hun leefgebieden worden bevorderd, dit draagt bij aan een gunstige staat van instandhouding.

Punt van aandacht is de verspreiding van besmettelijke ziektes door het herhaald gebruik van onderzoeksmateriaal en waadkleding of schoeisel op verschillende locaties, hierdoor kunnen o.a. schimmels die de huidziekte *chytridiomycose* bij amfibieën veroorzaken of het ranavirus verder verspreid worden. RAVON hanteert hiervoor desinfectieprotocol voor veldwerk (bijlage 5) dat zij duidelijk communiceert naar haar vaste medewerkers en vrijwilligers. Het onderzoeken en in kaart brengen van deze ziektes helpt ook om de verspreiding van de ziektes tegen te gaan bij regulier beheer en ruimtelijke ontwikkelingen.

Conclusie

Wij hebben de aanvraag, het projectplan en de handleidingen beoordeeld en wij oordelen dat de onderzoeksmethoden zoals beschreven functioneel zijn en in lijn met de onderzoeksdoelstellingen en het daarmee gediende belang ter bescherming van inheemse amfibieën, reptielen en vissen.

De kennisopbouw en monitoring draagt bij aan het behoud en ontwikkelen van een gunstige staat van instandhouding van deze soortgroepen en het ontwikkelen en beheren van hun natuurlijke habitat.

Wij zijn van mening dat met het volgen van de in het projectplan beschreven uitgangspunten, de effecten op de te onderzoeken soortgroepen beperkt blijven en dat er voldaan wordt aan de zorgplicht, zoals die in het kader van de Wnb geldt. Er zijn geen alternatieven voorhanden met minder effect en hetzelfde onderzoekresultaat.

Op basis van het voorgaande hebben wij bepaald voor welke (aangevraagde) soorten welke verbodsbepalingen worden overtreden en welke middelen hiervoor kunnen worden ingezet.

Datum

4 november 2021

Zaaknummer

2021-002469

Blad

17 van 36

Deze zijn weergegeven in tabel 1 en 2. Wij achten het overtreden van deze verboden bij de uitvoering van de beschreven onderzoeksmethoden aannemelijk en mogelijk noodzakelijk.

Gelet op het voorgaande kan de gevraagde ontheffing worden verleend.

OVERIGE VERPLICHTINGEN

Wij wijzen u erop dat u zelf verantwoordelijk bent voor het verkrijgen van eventueel benodigde ontheffingen, vergunningen of toestemmingen op grond van andere wet- en regelgeving.

Datum

4 november 2021

Zaaknummer

2021-002469

Blad

18 van 36

Bijlage 2

Emailadressen en kenmerken voor meldingen per provincie.

Provincie	Kenmerk/ zaaknummer	Adres
Gelderland	2021-002469	post@gelderland.nl ;
Friesland	222342	wnb@fryslan.frl ;
Groningen	K1082	loketvth@provinciegroningen.nl ;
Drenthe	202100968	vth@drenthe.nl ;
Flevoland	2770345	wetnatuurbescherming@flevoland.nl ;
Utrecht	Z-WNB-SB-OV-2021-1808	servicebureau@provincie-utrecht.nl ;
Zeeland	52394	handhaving.groen@rud-zeeland.nl ;

Datum

4 november 2021

Zaaknummer

2021-002469

Blad

19 van 36

Bijlage 3**Aanvullende informatie voor aanvraag RAVON voor nieuwe ontheffing Wnb****Provincie Gelderland: Zaaknummer 2021-002469**

In antwoord op verzoek om aanvullingen (*in italic*) van dhr. R. Raaijmakers (vergunningverlener Provincie Gelderland) van 10 maart en 3 augustus 2021, de reactie van Dhr. R. Zollinger (RAVON) van 7 juli en 23 augustus, samengevat. Daarna is over een aantal zaken nog even telefonisch overleg geweest op 29 en 30 september en 20 oktober.

Voor de nieuwe ontheffing op basis van de Wnb hebben wij een uitgebreidere onderbouwing van de aanvraag nodig, dan zoals die u nu is aangevraagd. Op de volgende punten zien wij graag een aanvulling:

1. Dekking:

Graag vernemen wij voor welke provincies u om instemming verzoekt en bij welke provincies u separaat een ontheffing zult aanvragen. U kunt de provincies van deze provincies erop wijzen dat er een generieke aanvraag loopt bij ons, zodat ze hier alsnog bij aanhaken. Ik wil u er wel op wijzen dat een ontheffingsprocedure als deze met instemmingsverzoeken, meestal lang duren.

Wij vragen een ontheffing en instemming aan voor de provincies: Gelderland en instemming van Friesland, Groningen, Flevoland, Drenthe, Zeeland, Utrecht.

Separaat lopen aanvragen voor een nieuwe ontheffing bij provincies Noord-Brabant, Zuid-Holland, Overijssel en Limburg. Voor Noord-Holland zal een nieuwe aanvraag nog moeten worden ingediend (tijdelijke verlenging is tot 1 oktober mee ingestemd via Gelderland. Daar waar van toepassing zullen we ook ontheffingen bij RVO aanvragen.

2. Aanvraag:

U noemt in uw aanvraag een aantal verboden uit de Wet natuurbescherming waarvoor u ontheffing aanvraagt. Het betreft verboden voor de soortgroepen reptielen, amfibieën, vissen die vallen onder art. 3.5 Wnb (HR soorten) en art. 3.10 (Andere soorten) van de Wnb.

De volgende artikelen heeft u aangevraagd (voor reptielen, amfibieën en vissen) :

Artikel 3.5 lid 1 vangen

Artikel 3.5 lid 2 verstoren

Artikel 3.6 lid 2 onder zich hebben en vervoer

Artikel 3.10 lid 1 vangen

Ontheffing wordt aangevraagd op artikel 3.5 eerste en tweede lid, 3.6 tweede lid, 3.10 eerste lid Wnb. Evenals voor het incidenteel onttrekken en doden van zichtbaar zieke dieren (genoemd onder 3.5 lid 1 en 3.10 lid 1a) en het vernielen of verzamelen van eieren (3.5 lid 3 en 3.10 lid 1a) en opzettelijk vernielen of beschadigen van verblijfplaatsen (3.5 lid 4 en 3.10 lid 1b).

Datum

4 november 2021

Zaaknummer

2021-002469

Blad

20 van 36

Verder het in bezit hebben van vangmiddelen buiten gebouwen (3.24 lid 2) en het (terug)uitzetten na vangen (3.34 lid 1; hieronder valt niet herintroduceren). *Voor uitleg zie ook onder punt 4 (van deze bijlage): "Nog niet aangevraagde verboden die aan de aanvraag moeten worden toegevoegd".*

Het betreft de volgende soorten onder artikel 3.5 eerste lid, genoemd in Bijlage IV, onderdeel a van de Habitatrichtlijn:

Amfibieën	Reptielen	Vissen
Boomkikker	Gladde slang	Houting
Heikikker	Muurhagedis	Steur
Kamsalamander	zandhagedis	
Knoflookpad		
Poelkikker		
Rugstreepad		
Geelbuikvuurpad		
vroedmeesterpad		

Het betreft de volgende soorten onder artikel 3.10 eerste lid, genoemd in de bijlage, onderdeel A, Wnb:

Amfibieën	Reptielen	Vissen
Alpenwatersalamander	Adder	Beekdonderpad
Bruine kikker	Hazelworm	Beekprik
Gewone pad	Levendbarende hagedis	Elrits
Kleine watersalamander	Ringslang	Gestippelde alver
Meerkikker		Grote modderkruiper
Middelste groene kikker		Kwabaal
Vinpootsalamander		
Vuursalamander		

We hebben soorten die niet van nature in de aangevraagde provincies voorkomen (vuursalamander, geelbuikvuurpad en vroedmeesterpad) ook op deze lijst gezet, omdat we vanwege dierziektekundig onderzoek deze dieren via de provincie Gelderland en Brabant naar het laboratorium in Gent (België) transporteren (vanuit Nijmegen; dieren komen dan meestal uit Zuid-Limburg). Voor het transporteren van reptielen of amfibieën naar België i.v.m. genetisch onderzoek zal ook ontheffing bij RVO worden aangevraagd c.q. om verlenging worden gevraagd. Tevens kan het voorkomen dat ontsnapte exemplaren (huisdieren) gevonden worden die moeten kunnen worden opgehaald door RAVON i.v.m. genetisch en/of ziektekundig onderzoek.

3. Vangmethoden per soortgroep:

U dient per soortgroep het verbod te noemen waarvoor een ontheffing wordt aangevraagd. Ook dient u de vangmiddelen te specificeren die bij de verschillende soortgroep(en) worden ingezet, eventueel gerelateerd aan een specifieke soort. Denk daarbij ook aan niet-selectieve vangmiddelen als vangemmers, potvallen, zegen en andere visnetten of elektro-visapparatuur. Of selectieve middelen als vangstropjes

Het vangen van reptielen gebeurt via 3 mogelijke methoden/vangmiddelen:

1. handmatig: actief opsporen in het veld en, al dan niet met handschoen, vangen van het dier. Bij hagedissen wordt gepoogd de hand geheel over het dier geplaatst zodat de kans op het afwerpen van de staart wordt geminimaliseerd.
2. valemers: Dagelijks (bij voorkeur tegen het einde van de dag) worden de emmers gecontroleerd en de dieren handmatig uitgenomen, al dan niet met handschoen. Er kunnen ook afgeleide producten zoals Curverboxen worden gebruikt. Predatie en uitdrogen wordt zoveel mogelijk voorkomen door wat dekking (gras/stro) in valemmer te doen; een stokje wordt geplaatst zodat muizen eruit kunnen klimmen)
3. stropje: De hagedis wordt actief opgespoord en een stropje, dat aan een hengeltje zit, wordt om de nek van het dier geschoven. Vervolgens wordt het dier opgetild en direct met de hand ondersteund. Dit is een effectieve en snelle methode om dieren die in de vegetatie verscholen zitten te kunnen bemachtigen. Hierbij is het risico op het afwerpen van de staart kleiner dan wanneer met de hand gevangen wordt.

Het vangen van amfibieën gebeurt via volgende methoden/vangmiddelen:

1. Schepnet. Amfibieën worden met het schepnet bemonsterd door te scheppen in een poel/water, dit gebeurt ook door vrijwilligers. Om verstoren en vernielen van verblijfplaatsen tot een minimum te beperken staat er in de handleiding voor het monitoren van amfibieën (herziene uitgave 2015) het volgende: "Tijdens elk bezoek aan een telgebied of kilometerhok zal het mogelijk zijn verschillende soorten waar te nemen. Helaas zijn niet alle soorten met dezelfde methode waar te nemen. Vandaar dat je tijdens een veldbezoek altijd een combinatie van verschillende methoden zult moeten toepassen om alle soorten te kunnen inventariseren. Deze combinatie van methoden valt samen te vatten onder de procedure: **'eerst luisteren, dan kijken en daarna vangen'**. Elk water dat bezocht wordt, wordt voorzichtig benaderd. Op enkele meters van de oever blijf je stilstaan en luisteren. Sommige dieren zijn al van grote afstand te horen, maar voor enkele roepende mannetjes van gewone pad of bruine kikker zul je dicht bij het water moeten zijn. Groene kikkers kunnen hun aanwezigheid verraden doordat de dieren vanaf de oever in het water springen. Als na enkele minuten geen nieuwe geluiden worden gehoord die wijzen op de aanwezigheid van amfibieën, wordt de oever afgelopen. Hierbij let je vooral op eieren (zoek ook naar omgevouwen blaadjes van waterplanten met salamandereitjes) en dikkopjes. Maar vergeet niet om ook onder objecten op de oever te kijken, zoals stenen en takken, waar volwassen dieren onder kunnen zitten. Bij een avondbezoek kun je met een lichtsterke zaklamp de open plekken in het water afzoeken naar salamanders.

Datum

4 november 2021

Zaaknummer

2021-002469

Blad

22 van 36

Tenslotte kan het nodig zijn het schepnet een aantal malen door het water te halen om een compleet beeld te krijgen van de aanwezige dieren.

2. Handmatig: actief opsporen in het veld en, al dan niet met handschoen, vangen van het dier. In de handleiding monitoring amfibieën wordt aangegeven dat het vangen van dieren slechts incidenteel hoeft plaats te vinden om bijvoorbeeld groene kikkers tot op soort te identificeren. In vroege voorjaarsronden kunnen vrijwel alle soorten goed op geluid worden geïdentificeerd en ook aan de hand van eieren/ eiskoeken. Vangen is dus veelal als een laatste check nodig om met zekerheid poelkikker van bastaardkikker te kunnen onderscheiden mocht dat nodig zijn. Dit gebeurt ook door vrijwilligers.
3. Valemers: Dagelijks worden de emmers gecontroleerd (bij voorkeur in de ochtend) en de dieren handmatig uitgenomen, al dan niet met handschoen. Er kunnen ook afgeleide producten zoals Curverboxen worden gebruikt. Dit gebeurt alleen door professionals of onder directe begeleiding van professionals.
4. Amfibiekuik: voor gestandaardiseerd onderzoek worden in plaats van het schepnet ook amfibiekuiken gebruikt. Deze worden zorgvuldig geplaatst (deel boven water uitstekend in verband met luchtaademhaling salamanders) en dagelijks gecontroleerd. Door toepassing van een ottergrid worden bijvangsten voorkomen. Dit gebeurt alleen door professionals of onder directe begeleiding van professionals.

Normaal gesproken worden er geen eieren verzameld tijdens de monitoring, die worden ter plekke geïdentificeerd tot welke soort ze behoren.

Verder dient de waarnemer zich te houden aan het hygiëneprotocol (actuele versie is te vinden op website RAVON). *(Het desinfectie protocol voor veldwerk (RAVON, 2020) is als bijlage 5 bijgesloten).*

Het vangen van vissen gebeurt via volgende methoden/vangmiddelen:

1. Schepnetvisserij, dit gebeurt met name in kleine watergangen en ondiepe oevers van grotere wateren. Hiermee is het goed mogelijk om kleinere en meer verborgen soorten te bemonsteren in structuurrijke habitats. Dit vangtuig wordt ook gehanteerd door vrijwilligers.
2. Zaklampvisserij, in ondiep helder water worden in het donker gespeurd naar vissen. Deze methode leidt niet tot vangst van het dier. Deze methode wordt ook gehanteerd door vrijwilligers.
3. Zegenvisserij, dit gebeurt met name in grotere wateren met weinig structuur. Dit middel is tevens geschikt om grotere en meer vrijzwemmende soorten te vangen en gestandaardiseerd per wateroppervlak te bemonsteren. Dit gebeurt uitsluitend door, of onder begeleiding van, professionals
4. Kuikvisserij, dit gebeurt met name bij vismigratie vraagstukken. Hiermee worden migrerende vissen opgevangen, bijvoorbeeld voor of achter een vismigratievoorziening. Afhankelijk van de situatie wordt de kuik zo geplaatst dat geen verstikking van (bij)vangsten kan plaatsvinden.

Datum

4 november 2021

Zaaknummer

2021-002469

Blad

23 van 36

Dit met name in ondiepe wateren of bij hogere temperaturen. Hiertoe kan bijvoorbeeld het uiteinde van de fuik boven water worden gezet of door toepassing van een ottergrid. Het aantal controlerondes is ook afhankelijk van de situatie, bij veel vangst/hogere temperaturen dagelijks. Bij lagere temperaturen en lage vangst kan de inzet worden verlaagd naar één keer per drie dagen. Dit gebeurt uitsluitend door, of onder begeleiding van, professionals.

5. Elektrovisserij, dit gebeurt met name in kleine watergangen en ondiepe oevers van grotere wateren. Hiermee is het goed mogelijk om kleinere en meer verborgen soorten te bemonsteren in structuurrijke habitats. Door het elektrische veld worden doorgaans meer en grotere vissen gevangen dan met een schepnet. Elektrovisserij vindt plaats met gecertificeerde apparatuur met recent keuringsrapport. Het wordt alleen ingezet door vakbekwame vissers (verkregen via interne opleiding). Daarbij is aandacht voor het inregelen van de apparatuur op basis van de doelsoort(en), lokale situatie en daadwerkelijke vangst. Het gehanteerde voltage (ca. 200-400v gelijkstroom) en ampèrage (3-10A) worden per situatie ingeregeld en zo nodig bijgesteld. Dit gebeurt uitsluitend door professionals.
 6. Lichtvallen: dit is een variant op een fuik, maar dan in kleine schaal uitgevoerd met een lichtbron. Hiermee worden 'fototactische' vislarven aangetrokken en gevangen. Voornamelijk toegepast in onderzoek naar kwabaal. Het aantal controlerondes is ook afhankelijk van de situatie, bij veel vangst/hogere temperaturen dagelijks. Bij lagere temperaturen en lage vangst kan de inzet worden verlaagd naar één keer per drie dagen. Dit gebeurt uitsluitend door, of onder begeleiding van, professionals.
- 4. Nog niet aangevraagde verboden die aan de aanvraag moeten worden toegevoegd:**

Op basis van de oude ontheffing en de onderzoeksdoeleinden, vragen wij u een aanvraag voor ontheffing van de volgende verboden uit de Wnb, ook in overweging te nemen:

1. *Doden en onttrekken: Artikel 3.5 lid 1 en 3.10 lid 1a.
In twee telefonische overleggen (op 29-09 en 20-10-2021) met Dhr. Zollinger (RAVON) is gesproken over de reden van aanvraag van ontheffing om te mogen doden. RAVON geeft aan dat het gaat om incidenteel in het veld waargenomen zichtbaar zieke dieren. Vaak hebben deze al huidaantastingen. Deze kunnen soms meegenomen worden voor verder onderzoek. Het vangen en vervoer gebeurt dan altijd door een medewerker van RAVON (professional) en het onderzoek daarna conform een werkprotocol zoals getoetst door de IvD in het kader van de Wod. Het gaat hierbij hooguit 1 tot enkele exemplaren (max. 3 met melding; max. 10 in overleg). Indien meer dan 10 exemplaren (of systematisch dieren) moeten worden onttrokken voor onderzoek, zal een separate ontheffing aangevraagd worden bij de betreffende provincie(s).
Soms worden er ook doden dieren in het veld aangetroffen waarvan de doodsoorzaak niet direct duidelijk of verdacht is. Deze exemplaren kunnen dan worden meegenomen (en vervoerd) door een medewerker van RAVON (professional) om pathologisch verder te laten onderzoeken.*

Datum

4 november 2021

Zaaknummer

2021-002469

Blad

24 van 36

2. *Eieren verzamelen: Artikel 3.5 lid 3 voor het vernielen en/ of verzamelen van eieren.*

RAVON wenst ook een ontheffing op artikel 3.5 lid 3 voor het vernielen en/ of verzamelen van eieren voor een aantal soorten. Daarbij denken we vooral aan het mogelijk maken van genetisch onderzoek. Bij de controle en omzetten van broeihopen ringslang is het heel concreet, hoewel dit buiten de broedtijd plaatsvindt en in de regel geen levensvatbare eieren meer aanwezig zijn. Voor genetisch onderzoek – uitgevoerd door professionals – is ontheffing wenselijk voor diverse soorten.

In een telefonisch overleg hierna (29-09-2021) is met Dhr. Zollinger (RAVON) gesproken over de reden van aanvraag van ontheffing om eieren te mogen verzamelen.

RAVON gaf daarbij aan dat incidenteel eieren worden verzameld van vissen en amfibieën voor het uitvoeren van genetisch of ziektekundig onderzoek, het betreft dan nooit meer dan 5% van het ter plaatse aanwezige broedsel. Dit gebeurt altijd door professionals van RAVON. Van reptielen worden geen eieren verzameld, behalve incidenteel niet uitgekomen eieren van ringslangen die worden aangetroffen bij het omzetten van de broeihopen in het vroege voorjaar. Deze worden dan alleen door professionals van RAVON meegenomen om verder te (laten) onderzoeken.

3. *Beschadigen verblijfplaatsen: Artikel 3.5 lid 4 en Artikel 3.10 lid 2 voor het beschadigen, vernielen van rust- of voortplantingsplaatsen. (Dit laatste komt mogelijk voor bij het onderzoek waarbij dieren worden, gevangen, opgespoord of geschept in hun biotoop).*

Ja, we willen voor alle soorten ook een ontheffing voor artikel 3.5 lid 4 en artikel 3.10 lid 2 Met name bij amfibieën scheppen we jaarlijks met zekerheid in het leefgebied van alle inheemse soorten (hooguit m.u.v. Salamandra). Voor reptielen geldt dit in mindere mate.

Er wordt gekozen voor de minst ingrijpende handeling eerst uit te voeren.

Bij amfibieën wordt aangeraden om eerst op zicht te kijken of er (doel)soorten kunnen worden vastgesteld door om de poel heen te lopen. Bijvoorbeeld omgekrulde blaadjes kunnen wijzen op ei-afzet van (kam)salamander. Dan hoeft je vaak alleen met een stap het water in om te checken of het inderdaad een kamsalamandereitje betreft. Uitgebreid scheppen in zo'n poel kan dan achterwege worden gelaten als het puur om verspreidingsonderzoek gaat. Een ander voorbeeld is het luisteren met een onderwatermicrofoon (dolphin ear), dat specifiek bij nachtelijke inventarisatie van knoflookpadden wordt toegepast. Wanneer er wel geschept moet worden wordt nooit een complete watervegetatie opgeschept. Scheppen is pas nodig als alle andere methoden onvoldoende informatie opleveren, dit wordt ook duidelijk in de handleiding monitoring aangegeven.

Voor de meeste algemeen voorkomende soorten wordt een herhaalbezoek en een daglijst gehanteerd. Aantalsmonitoring wordt uitgevoerd voor boomkikker, knoflookpad, vuursalamander, vroedmeesterpad en geelbuikvuurpad, waarbij de vertrouwde monitoringsmethode met vaste meetpunten van kracht blijft.

4. *Vangmiddelen die vallen onder 3.9 lid 1: Als verboden vangmiddelen gebruikt worden, waarmee u zich op basis van artikel 3.24 lid 2 Wnb, niet buiten gebouwen mag begeven (bijvoorbeeld netten), is hier ook een ontheffing voor nodig.*

Voor de volgende vangmiddelen willen we ontheffing aanvragen voor 3.9 lid 1 en 3.24 lid 2:

- Schepnet (Steeknet)
- Amfibiefuik
- Zegen
- Visfuisen
- kruisnet
- Electrovis vangapparatuur
- Lichtvallen
- Stropjes om reptielen mee te vangen
- Potvallen, vangemmers.

5. *Artikel 3.34 verbod op uitzetten, voor zover dit betreft het weer loslaten van gevangen dieren in hetzelfde natuurgebied, maar niet per definitie zelfde terrein of perceel.
(Voor echte re-populatie naar een ander natuurgebied die de soort niet op eigen kracht kan bereiken, is een aparte ontheffingsaanvraag nodig).*

Dit komt niet vaak voor, eigenlijk hoogst zelden. Denk bijvoorbeeld aan dieren die op een weg worden gevonden en veilig in het achterland worden teruggezet. Dat kan wel eens de 50 meter overschrijden. Bij echte translocaties, wordt RAVON wel eens ingehuurd (denk aan reptielentranslocaties bij verbreding A12 waarbij dit wel op grotere afstand is gebeurd), maar daar heeft de initiatiefnemer dan de ontheffingsaanvraag gedaan. Bij wijze van experimentele translocatie hebben we wel eens naar uitkomstpercentages van eisnoeren gekeken in verschillende wateren. Dat was in Drenthe. Wellicht goed om een knip te maken waarbij translocaties ihkv onderzoek wel in de aanvraag worden opgenomen, maar voor repopulatie of translocatie agv ruimtelijke ontwikkelingen niet. Voor die laatste moeten dan aparte aanvragen worden ingediend als zich zoiets aandient, en zoals gezegd is dat dan meestal een andere partij die dat doet.

(Herintroductie en verplaatsen over de landsgrenzen dient bij RVO aangevraagd te worden. Evenals opvang van zeezoogdieren, zoals bruinvissen en dolfijnen, uitheemse diersoorten en invasieve exoten. Het prepareren van 3.5 soorten valt ook onder RVO).

Datum

4 november 2021

Zaaknummer

2021-002469

Blad

26 van 36

5. Voor welk in de Wnb genoemd belang wordt de ontheffing aangevraagd:

U geeft aan de ontheffing aan te vragen voor het in de Wnb genoemde belang onder 3.8 lid 5b onder 4: "voor onderzoek en onderwijs". Daarnaast heeft u aangegeven dat er activiteiten plaatsvinden in het kader van beheer van populaties (niet gekoppeld aan ruimtelijke ontwikkeling) denk aan overzetacties tijdens de paddentrek en het onderhouden van broeihopen voor ringslangen.

Voor deze activiteiten is het belang genoemd in de Wnb onder 3.8 lid 5b onder 1: "in het belang van de bescherming van de wilde flora of fauna, of in het belang van de instandhouding van de natuurlijke habitats", van toepassing.

Wij vragen een ontheffing aan in het kader van beide door u genoemde belangen.

Bijlage 4

Projectplan RAVON

Doelstellingen

Onderscheid professionals en vrijwilligers

Projecten

Maatregelen ter voorkomen van schade

Onderzoeken die ook vallen onder de Wet op Dierproeven

Doelstellingen

In brede zin is het doel van het onderzoek/monitoring meerledig en vereist per situatie maatwerk bestaande uit één of meerdere van de volgende componenten:

- voor landelijke en provinciale trendberekening
- de staat van instandhouding ruimtelijk te kunnen beoordelen
- actieve bescherming (bijv. paddenoverzetacties).
- informatie die nodig is om effectief maatregelen te kunnen nemen voor inrichting en beheer
- Het evalueren van migratiebewegingen en habitatgebruik
- educatie en opleiding (excursies & cursussen)
- afnemen monsters (DNA, ziektekundig, e.d.)
- verzamelen ecologische data (gewicht, lengte, etc.)
- individuele herkenning (denk aan fotograferen buikpatroon ringslang)
- geslachtsbepaling

Onderscheid professionals en vrijwilligers

In het projectplan wordt bij te hanteren vangmiddelen ook een onderscheid gemaakt tussen de professionals van RAVON (zie ook voorschrift 9 van deze ontheffing) en de vrijwilligers die bij RAVON zijn aangesloten (en aangemeld). De professionals zijn in het veld herkenbaar aan werkkleding met logo van RAVON (of kunnen anderszins aantonen dat zij werkzaam zijn bij RAVON). Elektrovisserij wordt uitsluitend door professionals van RAVON gedaan. De zegenvisserij en fuikenvisserij worden door professionals gedaan, eventueel geholpen door vrijwilligers die de instructies opvolgen van de professionals. Het vangen van adders met adderhandschoenen wordt uitsluitend gedaan door ervaren leden van de Werkgroep Adder Nederland (WAN), bestaande deels uit professionals en deels uit vrijwilligers. Het schepnet en andere genoemde vangmiddelen worden door zowel professionals als vrijwilligers gehanteerd. Dit is ook vastgelegd in het "Basisdocument Vrijwilligersbeleid RAVON"; Kaat Willemse, versie 14 december 2020)

Projecten

Onderstaand zijn de meeste projecten die RAVON uitvoert nader in dit projectplan beschreven:

- NEM-Meetnetten amfibieën, reptielen en vissen (inclusief ANLb-meetnet)

Doelstelling: de meetnetten dienen om de landelijke- en provinciale trend vast te stellen, waarmee ook de landelijke staat van instandhouding beoordeeld kan worden. Door Bij12 en LNV goedgekeurde methodieken liggen hieraan ten grondslag.

Vangmiddelen: schepnet, amfibiekuik

Wie: vrijwilligers en professionals. Zoals in dit document beschreven kunnen niet alle onderzoeksmethoden/vangmiddelen zelfstandig door vrijwilligers worden uitgevoerd. Om te zorgen dat de handelingen die de vrijwilligers wel doen op correcte wijze gebeuren heeft RAVON een breed scala aan activiteiten/trainingen om dit te borgen.

Bij de NEM-meetnetten worden nieuwe vrijwilligers eerst ingewerkt door de coördinator van het meetnet (of vrijwillige ervaren regiocoördinatoren), dat is een 1 op 1 training in het veld.

RAVON verzorgt vele basiscursussen en trainingen/excursies voor vrijwilligers in z'n algemeenheid. Die staan allemaal aangekondigd op onze website.

Sinds een jaar hebben we ook een centrale coördinator vrijwilligers in dienst die al deze activiteiten coördineert. Er bestaat ook een centrale registratie van vrijwilligers. Alleen geregistreerde vrijwilligers kunnen de machtiging ontheffing aanvragen.

Bij de coördinatoren van de meetnetten is bekend of vrijwilligers voldoende zijn ingewerkt om de betreffende onderzoekshandelingen uit te voeren.

Grenswaarden: het meetnet zelf is al een steekproef, die samen wordt opgesteld met het CBS. Tijdens (aantals)monitoring geldt er geen grenswaarde, je wilt tenslotte zoveel mogelijk individuen vast stellen als mogelijk is. Dit gebeurt wel binnen de methodische kaders (zie onder protocollen). Aantalsmonitoring van amfibieën gebeurt vrijwel volledig op geluid door kooractiviteit vast te stellen. Aantalsmonitoring van reptielen is vooral op zicht en daarbij is het niet nodig de dieren te vangen (zie handleiding voor het monitoren van reptielen in Nederland; NEM meetprogramma reptielen, 4^e herziene druk). Alleen bij specifieke vangst-terugvangst projecten is dit aan de orde, zoals de WAN uitvoert bij de adder op een beperkt aantal terreinen (zie onder bij WAN).

Protocollen: onderzoeksprotocollen die zijn meegestuurd met de aanvraag en te vinden op de website van RAVON: Handleiding voor het monitoren van reptielen in Nederland' (RAVON, 4e versie, 2020), 'Handleiding NEM-Meetnet Beek- en Poldervissen' (RAVON, 2011) en 'Handleiding voor het monitoren van Amfibieën in Nederland' (RAVON, herziene uitgave 2015), 'Handleiding meetnet amfibieën en vissen in Natura 2000-gebieden' (RAVON, 2020).

Datum

4 november 2021

Zaaknummer

2021-002469

Blad

29 van 36

- Provinciale meetnetten in N-2000 gebieden

Doelstelling: vaststellen van trend en staat van instandhouding desbetreffende doelsoorten (kamsalamander, grote modderkruiper, beekprik,.....) in Natura 2000 gebieden. Door provincies goedgekeurde methodieken liggen hieraan ten grondslag.

Zie ook de info bij NEM-meetnetten.

- Ziektekundig onderzoek

Doelstelling: in kaart brengen aanwezigheid en verspreiding ziektes bij reptielen en amfibieën. Deze kennis draagt bij aan het beschermen van populaties door de huidige bedreigingen te kennen en hier specifiek onderzoek naar te doen.

Protocol: het vangen van dieren en het afnemen van huidslijm d.m.v. een wattenstaafje. Dit is een niet-invasieve handeling.

Vangmiddel: schepnet, hand of fuik.

Wie: deskundige veldwerkers RAVON en vrijwilligers/stagiaires onder begeleiding van een professional.

- Paddenoverzet groepen (verenigd via platform padden.nu)

Doelstelling: voorkomen dat amfibieën in de trektijd bij het passeren van wegen worden overreden. Erkende methode wordt hierbij toegepast, veelal met opvangemmers en schermen, die regelmatig worden gecontroleerd en geleegd (na verplaatsing aan overkant wegzijde). Zie voor meer info op: padden.nu

- Werkgroep Adderonderzoek Nederland (WAN)

Doelstelling: bescherming adders en hun habitat/leefgebieden. Bescherming van hibernacula (overwinteringsplekken) via kleinschalig beheer verdient speciale aandacht, maar ook beheersmaatregelen rondom ligplaatsen van drachtige vrouwtjes in zomerhabitats. Om populatie omvang en trends te bepalen en het bepalen van fitness van de dieren wordt populatie-onderzoek uitgevoerd door o.a. vergelijking van koptekening. Daarvoor worden de adders gevangen, wordt de kop gefotografeerd en worden de lengte en het gewicht gemeten.

Vangmiddel: speciale slangenhandschoenen, bij voorkeur Hexarmor Defender Gloves

- Ringslang werkgroepen broeihopen

Doelstelling: middels aanleg, controle en onderhoud broeihopen worden populaties ringslang ondersteund om tot succesvolle voortplanting te komen.

Datum

4 november 2021

Zaaknummer

2021-002469

Blad

30 van 36

Ei-tellingen van uitgekomen eieren (en niet uitgekomen eieren) in broeihopen geven indicatie van de reproductie. Belang bescherming wilde flora en fauna en daarnaast onderzoek

Vangmiddel: met riek, schep en de handen worden broeihopen gecontroleerd

Wie: leden van de ringslang werkgroepen

Protocol: de aanleg van ringslang-broeihopen staat beschreven op de website: <https://www.ravon.nl/broeihopen>

Maatregelen ter voorkomen van schade:

In de protocollen/handleidingen staat beschreven hoe zoveel mogelijk schade aan dieren en hun habitat kan worden voorkomen. De belangrijkste op een rijtje:

Amfibieën

- Bij monitoring van amfibieën is uitgangspunt: eerst luisteren en kijken en dan pas vangen
- Vangen met schepnet in eifase tot een minimum beperken en alleen toepassen als nodig is om soorten te determineren en of aantallen te bepalen
- Bevisning m.b.v. schepnetten is steeds een steekproef van het betreffende habitat, waarbij een bepaalde inspanning is gestandaardiseerd in overleg met CBS, waarbij een goede afweging is gemaakt tussen efficiënte methode en het zoveel mogelijk voorkomen van schade
- Bij elektrisch vissen door professionals wordt ook dusdanig gewerkt dat schade aan habitat (en dieren) zoveel mogelijk wordt beperkt (zie ook elders toelichting)

Effect op svi: er wordt geen negatief effect verwacht op de soorten noch hun habitats door het uitvoeren van de NEM-monitoring. Daarvoor is het wel belangrijk dat de handleidingen/protocollen worden opgevolgd, waarvoor RAVON vrijwilligers opleidt en begeleidt. De waarnemingen (vrijwilligers NEM-meetnetten) gebeuren voor het overgrote deel op het gehoord en op zicht, waarbij de waarnemer zich via een transect of steekproefsgewijs het plot bemonsterd. Vangen van dieren gebeurt op beperkte schaal. Wanneer sprake is van onderzoek door professionals, waarbij meer dan 10 dieren onttrokken zullen worden, zal altijd eerst een aparte ontheffing aangevraagd worden.

Waarom er geen reële alternatieven mogelijk zijn (wbt methode/ periode/ locatie: de methodieken zijn juist ontworpen met het oog op zo verantwoordelijk mogelijk werken en dat de methoden effectief zijn voor het doel wat wordt nagestreefd. Daarom is er ook geen beter alternatief aanwezig. Indien er alternatieven voorhanden zijn, zoals eDNA-methode, worden die ook in toenemende mate geïmplementeerd in de toegepaste methoden.

Voor een soort als de kamsalamander wordt vaak een combinatie van methoden gehanteerd: eerst eDNA watermonster nemen, dan visueel en of met schepnet een controle.

Datum

4 november 2021

Zaaknummer

2021-002469

Blad

31 van 36

Bij afwezigheid met schepnet wordt eDNA monster naar lab gestuurd voor analyse. Dit voorkomt dat er een tweede keer geschept hoeft te worden later in het seizoen.

Vissen:

Het vangen van vissen gebeurt via volgende methoden/vangmiddelen:

Schepnetvisserij, dit gebeurt met name in kleine watergangen en ondiepe oevers van grotere wateren. Hiermee is het goed mogelijk om kleinere en meer verborgen soorten te bemonsteren in structuurrijke habitats. Zegenvisserij, dit gebeurt met name in grotere wateren met weinig structuur. Dit middel is tevens geschikt om grotere en meer vrijzwemmende soorten te vangen en gestandaardiseerd per wateroppervlak te bemonsteren.

Fuikenvisserij, dit gebeurt met name bij vismigratie vraagstukken. Hiermee worden migrerende vissen opgevangen, bijvoorbeeld voor of achter een vismigratievoorziening.

Elektrovisserij, dit gebeurt met name in kleine watergangen en ondiepe oevers van grotere wateren. Hiermee is het goed mogelijk om kleinere en meer verborgen soorten te bemonsteren in structuurrijke habitats. Door het elektrische veld worden doorgaans meer en grotere vissen gevangen dan met een schepnet.

Zaklampvisserij, in ondiep helder water worden in het donker gespeurd naar vissen. Deze methode leidt niet tot vangst van het dier. Lichtvallen: dit is een variant op een fuik, maar dan in kleine schaal uitgevoerd met een lichtbron. Hiermee worden 'fototactische' vislarven aangetrokken en gevangen. Voornamelijk toegepast in onderzoek naar kwabaal.

Zegen en elektrovisserij worden doorgaans toegepast om een totale indruk te krijgen van de totale visstand. In iedere situatie wordt afhankelijk van vangsten en/of reactie van dieren de onderzoeksmethode verfijnd. Denk bijvoorbeeld aan bijstellen van stroomsterkte bij elektroapparaat, of het staken van zegenvisserij als er teveel planten mee komen. Hiermee worden ongewilde negatieve effecten van onze activiteiten tot een minimum beperkt.

Bij iedere onderzoeksvraag en in iedere unieke situatie kijken wij wat de beste aanpak is, zowel voor het beantwoorden van de vragen en met oog op verstoring van de dieren en hun habitat.

RAVON doet geregeld methodologisch onderzoek naar de beste vang- en inventarisatiemethoden. Zo hebben we bijvoorbeeld aangetoond dat inventarisatie van de grote modderkruiper het beste kan geschieden met de eDNA methode (publicaties hierover op www.environmentaldna.nl).

Dit werkt ook goed voor andere soorten, zoals kamsalamander en knoflookpad. Voor het vaststellen van verspreiding hoeven wij daarom in veel gevangen dieren niet meer dieren fysiek te gaan vangen! Echter, als het nodig is om reproductie vast te stellen is de eDNA-methode niet geschikt, daarvoor is elektrovisserij of handmatig met schepnet de enige methode.

Datum

4 november 2021

Zaaknummer

2021-002469

Blad

32 van 36

Een ander voorbeeld is methodologisch onderzoek naar de rivierdonderpad waarbij duidelijk werd dat de soort het beste na zonsondergang puur op het zicht met zaklamp waargenomen kan worden.

Voor het vervoer van Visserijvangstuigen heeft RAVON een jaarlijkse ontheffing geregeld met de RVO – Visserijregelingen.

Reptielen:

Reptielen worden op zicht gedetermineerd voor het NEM Meetnet reptielen. Het vangen van reptielen geschiedt alleen als er een onderzoeksdoelstelling is geformuleerd en afspraken met terreinbeheerder hierover zijn gemaakt. Handelingen waarvoor vangst (buiten ziektekundig onderzoek) nodig is, zijn het fotografisch vastleggen van individuele kenmerken en eventueel meten en wegen; dit kan voor alle soorten van toepassing zijn.

Werkgroep Adders Nederland (WAN)

Wie: leden van de WAN (ca. 25 leden), zij zijn ervaren in het veilig en vooral rustig vangen en hanteren van de dieren. Nieuwe leden doen eerst ervaring op door mee te lopen met ervaren leden en het bijwonen van excursies.

Protocol: Het adderbeetprotocol staat op website RAVON, is gericht op wat te doen na een beet. Behandeling adders: De adders worden bij voorkeur gevangen door ze voorzichtig beet te pakken of op te rapen.

Om veilig te kunnen werken zijn handschoenen noodzakelijk en worden de dieren bij voorkeur gemeten door ze in een doorzichtige plexiglas buis met de juiste maat te laten kruipen. Dit vermindert de stress en is veiliger voor zowel de adder als de vanger.

Maatregelen ter voorkomen van schade: te voet wordt het terrein afgezocht, adders worden met slangenhandschoenen gevangen, na vangst binnen korte tijd gemeten, gefotografeerd, gewogen en weer losgelaten op exact dezelfde plek. De handelingen kosten 2-3 minuten per gevangen dier.

Effect op svi: het deskundig vangen en meten/fotograferen heeft geen negatief effect op svi, dit blijkt uit dat dieren die vele malen tijdens hun leven worden gevangen en gezond blijven. De grootste mortaliteitsfactor is predatie, met name door gladde slangen, roofvogels en soms ook door zoogdieren.

waarom er geen reële alternatieven mogelijk zijn (wbt methode/ periode/ locatie): Er zijn geen alternatieve methoden voor betrouwbare bepaling populatieomvang voorhanden, het is nodig om de vang- en waarnemingskans per individu te bepalen om te komen tot een gedegen populatieschatting. Soms kunnen vervellingshuiden enige aanvullende informatie opleveren, maar niet meer dan dat.

In enkele terreinen met relatief weinig volwassen adders kennen de waarnemers veel dieren individueel, in die gevallen worden de adders op vaste ligplaatsen met rust gelaten en 1 maal per kwartaal of 1 maal per jaar gehanteerd

Datum

4 november 2021

Zaaknummer

2021-002469

Blad

33 van 36

- Ringslang werkgroepen broeihopen

Protocol: de aanleg van ringslangbroeihopen staat beschreven op de website: <https://www.ravon.nl/broeihopen>

Maatregelen ter voorkomen van schade: vooral de periode van eiconroles is cruciaal voor het niet schaden van eieren. Dit wordt ofwel in het late najaar ofwel in het voorjaar gedaan wanneer de eieren moeten zijn uitgekomen. Tegenwoordig worden de broeihopen vaak gecontroleerd in het voorjaar, wanneer de nieuwe hopen direct worden opgeworpen. Meestal is dat in de maand april. Eventueel overwinterende dieren in de broeihopen – dit komt bij hoge uitzondering wel eens voor – zijn dan ook ontwaakt en dus levert het uit elkaar halen van de oude broeihoop geen slachtoffers op.

Effect op svi: De eiconroles hebben geen enkel effect op de Svl.

Waarom er geen reële alternatieven mogelijk zijn (wbt methode/ periode/ locatie): Het aanleggen van de broeihopen heeft een positief effect, omdat het de meest geschikte ei-afzetplaatsen voor de soort zijn, en resulteert in een hoger uitkomstpercentage van de eieren. Vanwege het optimale karakter worden de jongen ook vroeger geboren (en kunnen dus langer aansterken voor de eerste winterrust) en zijn ze vitaler.

Algemene soorten en zorgplicht:

De meeste activiteiten van RAVON zijn gericht op de wettelijk beschermde soorten, maar dat neemt niet weg dat ook algemene soorten worden gevangen en geregistreerd in databanken (waaronder NDFF).

Net als bij de streng beschermde soorten zijn we kritisch in ons handelen met betrekking tot de algemene soorten en passen we minimaal de zorgplicht toe.

Onderzoeken die ook vallen onder de Wet op Dierproeven

Dergelijke onderzoeken zullen altijd rond een onderzoeksvraag worden opgesteld en dus is er een simultane ontheffing op de Wod nodig. RAVON is ontheffinghouder m.b.t. dierproeven en stelt hiervoor projectvoorstellen op die door een DEC worden beoordeeld en door de CCD worden toegelaten. Voor invasieve onderzoeksmethoden, bijvoorbeeld onderhuids merken van vissen of het afnemen van een speeksel swab bij reptielen wordt voor ieder deelproject een studieplan opgesteld omtrent de opzet, handelingen en ongerief. Dit studieplan wordt beoordeeld door een IVD om verfijning, vervanging en vermindering in de opzet te borgen. In beginsel worden geen dieren onttrokken uit een lokale populatie en zetten ze hun normale levenscyclus voort. In uitzonderlijke gevallen kan het nodig zijn dieren te doden (anders dan als bedoeld in voorschrift 16 en 19). Deze gevallen vallen buiten de scope van deze aanvraag.

Bijlage 5

Desinfectie protocol veldwerk, RAVON

April 2020

Achtergrond

De huidziekte **chytridiomycose**, veroorzaakt door de schimmel *Batrachochytrium dendrobatidis* (Bd) en *B. salamandrivorans* (Bsal), veroorzaakt wereldwijd massale sterfte onder amfibieën, ook in Europa en in Nederland. In Nederland is de vuursalamander door introductie van de invasieve schimmel Bsal bijna uitgestorven. De schimmel is ook bij kamsalamander, Alpenwatersalamander en kleine watersalamander vastgesteld en kan sterfte bij deze soorten veroorzaken. Ook is vanaf 2010 **ranavirus** op meerdere plaatsen in Nederland aangetoond. Er zijn verschillende varianten van het ranavirus die ziekte kunnen veroorzaken bij vissen, amfibieën of reptielen. Ook herpesvirussen, *Saprolegnia*, *amphibiothecum* en nog vele andere ziekteverwekkers kunnen ziekte en sterfte bij amfibieën veroorzaken. Bovengenoemde amfibieziektes zijn niet schadelijk voor mensen.

Er komt steeds meer kennis over en belangstelling voor ziektes bij amfibieën die populaties kunnen bedreigen. Het is vooralsnog evident dat de mens een belangrijke rol speelt als verspreider van ziektes. Ongemerkt kunnen aan schoenzolen, schepnetten en emmers ziekteverwekkers van de ene naar de andere locatie worden gebracht. Om die reden kunnen activiteiten in het veld een potentieel risico vormen voor amfibieën.

Eenvoudige desinfectiemaatregelen die kleding en veldmaterialen ontsmetten zijn zeer effectief in het verminderen van de verspreiding van ziekteverwekkers naar nu nog 'schone' gebieden. In dit advies treft u eenvoudige, preventieve maatregelen aan die u kunt nemen. Dit advies richt zich alleen op de 'standaard' veldonderzoeksmethoden. Bij het verplaatsen van dieren is ook een grote kans op het verspreiden van ziektes. Wanneer herintroducties, verplaatsingen van dieren, etc. uitgevoerd worden gelden strengere hygiëne-eisen.

Het wordt aangeraden óók veldmaterialen te desinfecteren die gebruikt worden bij andere werkzaamheden in aquatische milieus, zoals o.a. onderzoek naar vissen, macrofauna en waterplanten.

Datum

4 november 2021

Zaaknummer

2021-002469

Blad

35 van 36

© T. Stark (RAVON)

© T. Stark (RAVON)

© T. Stark (RAVON)

Referenties:

Johnson, M. L., et al. (2003). DOI: [10.3354/dao057255](https://doi.org/10.3354/dao057255)

Van Rooij, P., et al. (2017). DOI: 10.1371/journal.pone.0186269

Contact met RAVON: ziektes@ravn.nl

Advies:

- Hanteer amfibieën alleen als het echt noodzakelijk is. Er zijn geen beperkingen in het veld, zolang u voorzorgsmaatregelen neemt.
- Neem ook hygiënemaatregelen in acht als u met vissen, aquatische macrofauna, waterplanten of met reptielen in vochtige terreinen werkt (en de amfibieën ongemoeid laat).
- Amfibieën moeten altijd weer op de exacte vangstlocatie worden losgelaten.
- Als uw handen in contact komen met water of met amfibieën moeten wegwerphandschoenen (poederloos) worden gedragen. Nitril handschoenen (Eco Nitrile PF250) worden aangeraden vanwege het afdodend effect op Bd en Bsal. Neem ook desinfecterende handgel (ongeparfumeerd) mee.
- Alle materialen die tussen verschillende locaties¹ gebruikt worden, moeten worden gedesinfecteerd.
- Als u het water in bent gelopen, of contact hebt gemaakt met het water (of modder), moeten schoenen/laarzen/waadpak worden gedesinfecteerd.
- Parkeer uw auto iets verderop op een verhard pad en niet op (zachte modderige) vegetatie.

Datum

4 november 2021

Zaaknummer

2021-002469

Blad

36 van 36

- Bd overleeft een korte periode (4 uur) van droogte niet, maar ranavirus en Bsal kunnen wel langer in leven blijven op droge oppervlakten. Het 4 uur laten drogen van je veldmaterialen tussen veldbezoeken door is dus voldoende effectief tegen Bd, maar niet volledig tegen ranavirus en Bsal.
- Dode en/of zieke amfibieën hebben een grote kans op de aanwezigheid van amfibieziektes en moeten daarom voorzichtig behandeld worden. Hanteer ze enkel met handschoenen, rapporteer zieke dieren en neem dode dieren mee (in een dubbele plastic zak). Neem bij het aantreffen van dode salamanders direct contact op met RAVON en meld ook vondsten van ziek uitziende dieren. Let op: het meenemen van dieren kan enkel wanneer u daarvoor een geldige ontheffing heeft. Neem contact op met RAVON voor meer informatie.

Reinigen en desinfecteren:

- Gebruik bij voorkeur 2 (of meer) sets materialen, zodat er geen chemicaliën gebruikt hoeven te worden in het veld.
- Borstel plantenresten, modderkluiten, etc. af op de veldlocatie.
- Spoel met water. Water uit een poel of vijver is prima. Zorg dat de materialen zo schoon mogelijk zijn.
- Desinfecteer materialen op onderstaande manier, bij voorkeur thuis, en anders op ruime afstand van het oppervlaktewater en probeer geen residu in het milieu te laten komen. Gebruik bijvoorbeeld een emmer of bak om in te desinfecteren en voer de oplossing thuis op de voorgeschreven manier af.
- Aangeraden ontsmettingsmiddelen zijn Virkon S (1% oplossing, gedurende ten minste 2 min.), bleek (minimaal 4% natriumhypochloriet) en 70% ethanol of spiritus (85% ethanol)². De minimale inwerktijd voor natriumhypochloriet en ethanol is respectievelijk 5 en 1 minuut. Gebruik altijd verse oplossingen.
- Spoel de materialen na desinfectie goed na met schoon (leiding)water.
- Was uw handen met een desinfectans en/of desinfecteer uw handen met een ongeparfumeerde desinfecterende handgel, verkrijgbaar bij vrijwel alle supermarkten en drogisten.

¹ Een locatie wordt gedefinieerd als een unieke poel of een bekensysteem die/dat niet in directe verbinding staat met ander oppervlaktewater.

² Niet alle middelen mogen buitenhuis gebruikt worden en de regelgeving hieromtrent verandert regelmatig, houd hier rekening mee bij het te gebruiken ontsmettingsmiddel. Het is enkel toegestaan Virkon S te gebruiken in 'ruimtes bestemd voor het verblijf van mensen', en dus niet in de open lucht.